

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

UNIVERZITA OBRANY V BRNĚ

Fakulta ekonomiky a managementu

VEŘEJNÁ EKONOMIKA

Distanční studijní opora

Téma 10

**EKONOMIKA BLOKU SPOLEČENSKÝCH POTŘEB
(Ekonomika Justice)**

BRNO

2014

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Název projektu: Inovace magisterského studijního programu Fakulty ekonomiky a managementu

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

Téma

10

**Ekonomika bloku
společenských potřeb**

Ekonomikajustice

OBSAH

ÚVOD.....	5
ZÁKLADNÍ POJMY.....	7
STRUKTURA A ŘÍZENÍ ODVĚTVÍ JUSTICE (SOUDY A VĚZEŇSTVÍ).....	8
ROZPOČTOVÁNÍ A FINANCOVÁNÍ ODVĚTVÍ JUSTICE (SOUDY A VĚZEŇSTVÍ).....	11
ZDROJE FINANCOVÁNÍ V SOUDNICTVÍ	14
EKONOMICKÉ ASPEKTY JUSTICE (ZAJIŠTOVÁNÍ SPRAVEDLNOSTI).....	15
SHRNUTÍ KAPITOLY.....	21

VÝSTUPY Z UČENÍ

Studenti budou znát:

- definici a charakter poskytovaného statku (spravedlnost - justice),
- faktory ovlivňující vztah společnosti a justice.

Studenti budou umět:

- klasifikovat modely zabezpečení a formy financování justice (soudy a vězeňství),
- vysvětlit eliminaci trhu z poskytování těchto služeb,
- analyzovat současný stav justice,
- vysvětlit způsob realizace veřejné kontroly v odvětvích tvořící blok společenských potřeb (justice).

Studenti budou schopni:

- popsat systém financování a strukturální uspořádání Justice ČR (soudy a vězení),
- vymezit ekonomické dopady poskytování daných statků (ekonomický význam společenských potřeb pro společnost - ekonomické vyjádření užitečnosti spravedlnosti a právního řádu)
- vysvětlit vztah mezi společností a justicí

10 EKONOMIKA JUSTICE

KLÍČOVÁ SLOVA

Ústavní soud, Nejvyšší správní soud, soudní soustava, soudy prvního stupně, soudy druhého stupně, kárný senát, soudce, přísedící, nezávislost soudů, odvolání, dovolání, pravomoci soudu, věcná příslušnost soudu, místní příslušnost soudu, státní správa soudů, modely financování soudů, modely rozpočtování soudů, náklady soudního řízení, ekonomické aspekty justice.

DOPORUČENÝ ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU KAPITOLY

8 hodin

ÚVOD

10.1 ZÁKLADNÍ POJMY

10.1.1 Justice

Poslání justice: rozhodovat o právech, vině a trestu včetně zabezpečení jeho výkonu. Složky justice jsou následující:

- Obecné soudnictví
- Správní soudnictví
- Státní zastupitelství
- Vězeňství
- Probační a mediační služba
- Ústavní soud
- Advokacie
- Notářství
- Veřejný ochránce práv

10.1.2 Druhy soudnictví

- Ústavní
- Obecné
  - ve věcech civilních (soudnictví obchodní, rodinné a dědické)
  - ve věcech trestních
  - ve věcech správních

10.1.3 Úloha a postavení soudů

- Institucionální zajištění výkonu suverenity státu
- Ochrana a prosazování právního řádu
- Poskytování zvláštních služeb občanům, jejichž specifickým a ojedinělým rysem je **nezávislost soudnictví**.

10.1.4 Pravomoci soudů

- Rozhodovat o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech fyzických a právnických osob státu
- Rozhodovat o vině a trestu
- Přezkoumávat zákonnost rozhodnutí orgánů veřejné správy

10.1.5 Příslušnost soudů (ekonomický aspekt)

- Věcná
- Místní
- Funkční

Příslušnost soudů – vymezení působností mezi soudy navzájem

10.1.6 Soudce

- Obecné předpoklady
- Zvláštní předpoklady
- Jmenování do funkce
- Zánik funkce

10.1.7 Opravné prostředky

Problém zajištění **spravedlivého procesu** versus zajištění únosných nákladů na prosazení práva (trvání soudního řízení, náklady soudního řízení, odsunutí realizace)

Opravné prostředky

- Řádné
- mimořádné

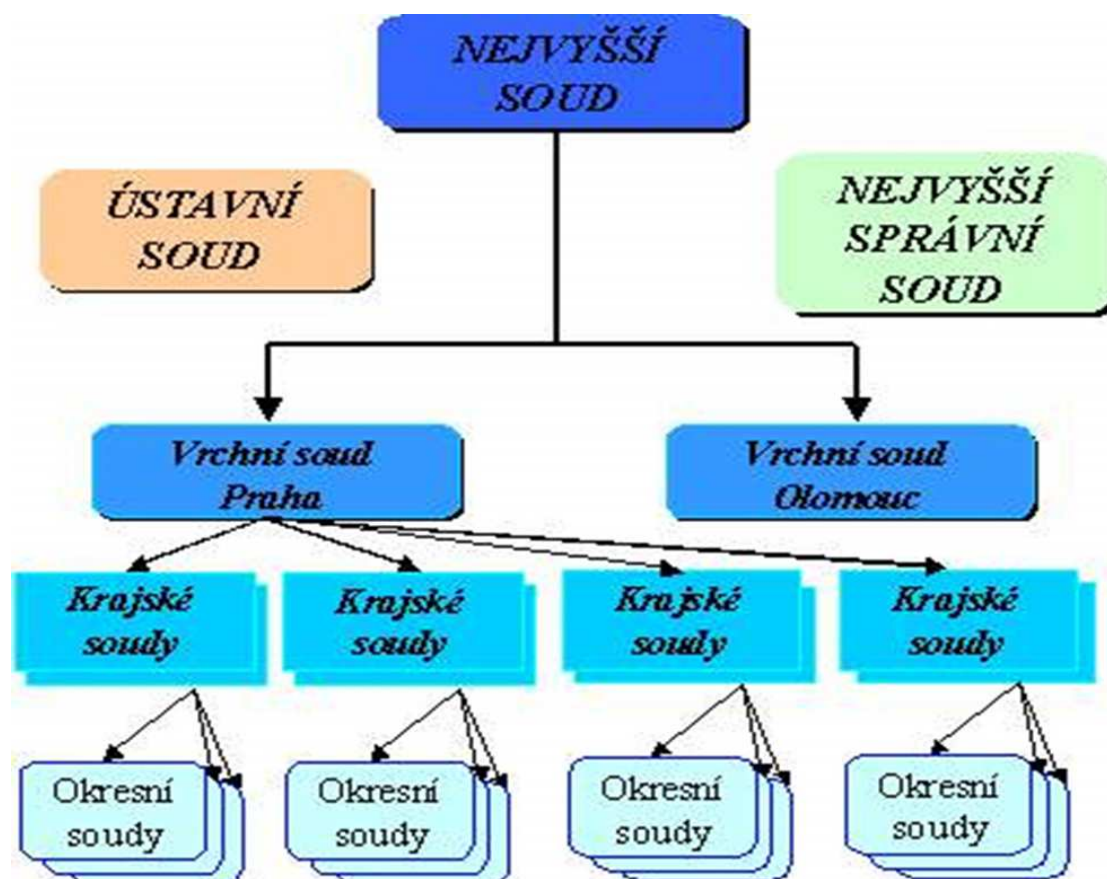
10.1.8 Transparentnost justice

- Přítomnost při jednání soudu
- Veřejné vynesení rozsudku
- Přítomnost přísedících při jednání soudu při trestních věcech
- **Dostupnost soudních spisů na zařízeních umožňujících dálkový přístup**
- **Možnost pořizovat záznamy soudních jednání**

10.2 STRUKTURA A ŘÍZENÍ ODVĚTVÍ JUSTICE (SOUDY A VEŽENSTVÍ)

10.2.1 Soudní soustava

Obrázek 60 Struktura soudní soustavy

Zdroj: Vlastní, upraveno dle zákona o soudech

Ústavní soud

- zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou
- zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem, zákonem nebo mezinárodní smlouvou
- Soud je tvořen patnácti soudci, kteří rozhodují v tříčlenných senátech nebo v plénu.
- Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky na dobu deseti let.
- Rozhodnutí Ústavního soudu v rámci jeho věcné působnosti jsou konečná a nelze se proti nim odvolat. → Evropský soud pro lidská práva

Nejvyšší soud

- Zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování
  - rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích
  - Rozhoduje o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů
- Sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů a na jejich základě zaujímá stanoviska, jež mají sloužit pro jednotné rozhodování soudů

Vrchní soudy

- Rozhodování o řádných opravných prostředcích proti rozhodnutím krajských soudů tam, kde tyto soudy rozhodují v I. stupni, např. ve věcech ochrany osobnosti nebo o nejzávažnějších trestných činech.
- Dávají podněty Nejvyššímu soudu k sjednocovací judikatuře.
- Existence vrchních soudů je mnohými kritizována jako nadbytečná a je poukazováno na nízkou kvalitu a malou relevanci jejich rozhodovací činnosti, podmíněnou i tím, že tyto soudy na rozdíl od Nejvyššího soudu nezveřejňují svou judikaturu.

Krajské soudy

- Rozhodují jako soudy odvolací ve věcech v nichž rozhodovaly v prvním stupni soudy okresní
- Rozhodují jako soudy prvního stupně
- Rozhodují ve věcech správního soudnictví

Okresní soudy

- Rozhodují jako soudy prvního stupně ve věcech trestních, občanskoprávních a obchodní spory do 100 tis. Kč.

10.2.2 Státní správa soudů

- Úkolem státní správy soudů je vytvářet soudům podmínky k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce personální, organizační, hospodářské, finanční a výchovné, a dohlížet způsobem a v mezích tímto zákonem stanovených na řádné plnění úkolů soudům svěřených.
- Výkon státní správy soudů nesmí zasahovat do nezávislosti soudů.

Orgány státní správy soudů

- Ústředním orgánem státní správy soudů je ministerstvo.
- Orgány státní správy soudů jsou předseda a místopředseda Nejvyššího soudu, předseda a místopředseda Nejvyššího správního soudu a předsedové a místopředsedové vrchních, krajských a okresních soudů.

Ministerstvo spravedlnosti

- zajišťuje chod soudů po stránce organizační a personální - stanoví počty soudců, asistentů, vyšších soudních úředníků, soudních tajemníků, atd.
- zabezpečuje financování hospodaření a materiálního zabezpečení soudů a provádí kontroly hospodaření
- ekonomická krize – návrh snížení platů představitelů státní správy včetně soudců až o 20 % (4 %)
- **stanoví krajským soudům** v rámci schváleného rozpočtu kapitoly prostředky státního rozpočtu určené na hospodaření krajského soudu a okresních soudů v jeho obvodu minimálně v rozsahu členění závazných ukazatelů daných zákonem o státním rozpočtu,
- řídí a kontroluje výkon státní správy prováděný předsedy soudů ve věcech majetku státu a státního rozpočtu.

Organizační struktura Vězeňské služby

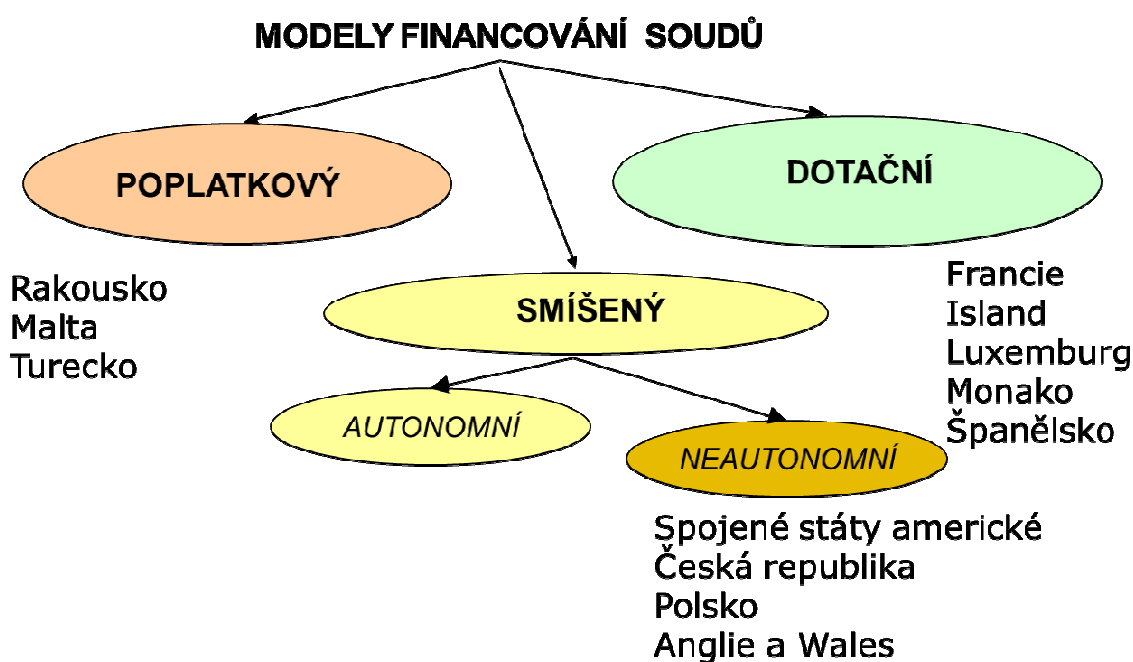
- Mezi základní organizační jednotky VS se řadí generální ředitelství, vazební věznice a věznice a institut vzdělávání.
- Generální ředitel VS řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků organizace VS a také činí úkony za VS.
- Věznice se člení do 4 základních typů na základě způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti na věznice: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.
- Vedle těchto základních typů jsou též zřizovány zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy – matky s dětmi a detenční ústavy.

10.3 ROZPOČTOVÁNÍ A FINANCOVÁNÍ ODVĚTVÍ JUSTICE (SOUDY A VĚZEŇSTVÍ)

10.3.1 Modely Financování soudů

Je možné vymezit 3 základní modely financování soudů, které se liší **mírou podílu soukromých a veřejných zdrojů** na financování. Dalším rozlišovacím znakem těchto modelů je **míra autonomie při nakládání s těmito finančními prostředky**.

Obrázek 61 Modely financování soudů

Zdroj: Vlastní

Kromě několika málo států, které aplikují princip svobodného přístupu k soudům, ve většině zemí je část rozpočtu soudů tvořena příjmy ze soudních poplatků nebo soudních daní, velikost tohoto podílu se však liší stát od státu. Suma těchto soudních poplatků a daní se může lišit v závislosti na složitosti případu a částce, o níž se jedná.

Soudní poplatky nebo **soudní daně** jsou užívány k úhradě provozních nákladů soudů. Jejich posláním je generovat jistou úroveň příjmů pro soudy. Takovýto přístup umožňuje, aby soudy získaly skutečnou finanční samostatnost. Podle velikosti podílu těchto příjmů můžeme v zásadě rozlišovat tři základní typy modelů financování soudů.

První typ lze označit jako **model dotační**. V tomto případě příjem ze soudních poplatků je téměř nulový a hlavním zdrojem jsou prostředky poskytnuté soudům ve formě dotací z úrovně státního, regionálního nebo místního rozpočtu.

Druhým typem je **model poplatkový**, pro nějž je typické, že hlavní zdroj příjmů je právě tvořen soudními poplatky nebo daněmi.

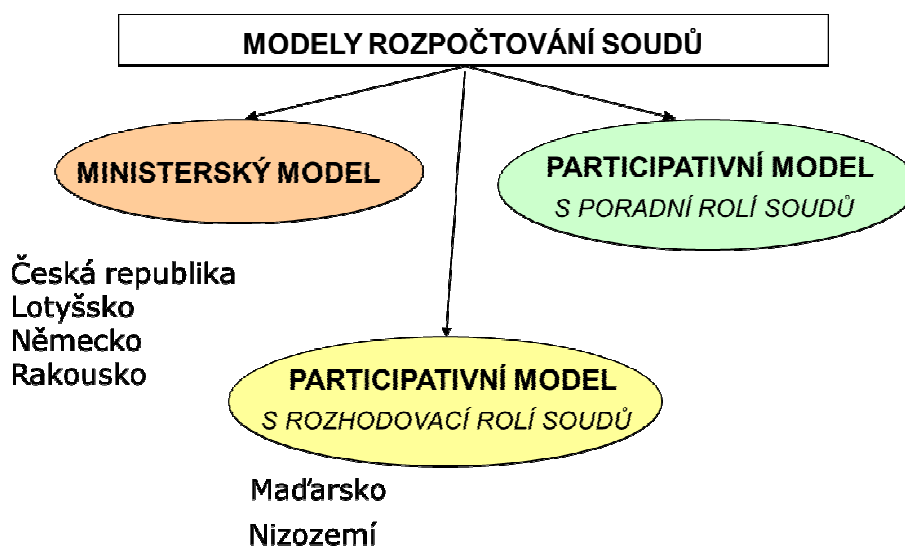
Třetím typem je **model smíšený**, kde existuje určitý ustálený poměr mezi příjmy ze soudních poplatků a příjmy ve formě dotací z některé úrovně vlády. Tento model může nabývat dvou forem, které se liší mírou autonomie nakládání s těmito příjmy. Můžeme hovořit o smíšeném modelu autonomním, kde příjem ze soudních poplatků je příjmem soudu a zůstává v jeho rozpočtu. Ve smíšeném modelu neautonomním jsou vybrané soudní poplatky příjmem odpovídající úrovně veřejného rozpočtu nebo jsou příjmem svěřeneckého fondu, ze kterého pak jsou přerozdělovány zpět k jednotlivým soudům. Ve většině evropských států je aplikován posledně jmenovaný model.

10.3.2 Modely rozpočtování soudů

Jedním ze základních problémů justice se jeví otázka jejího financování, tj. rozhodování o rozpočtu rezortu justice jako celku, a následné rozdělování finančních prostředků určených justici mezi jednotlivé soudy. Podstatu problému lze stručně popsat tak, že **ten, kdo rozhoduje o rozdělování peněz určených v rozpočtu pro justici mezi jednotlivé soudy, má skutečný a reálný potenciál ovlivňovat soudce v jejich činnosti**, čímž je problematizována též **soudcovská nezávislost**.

V mezinárodním srovnání existují v podstatě tři základní modely rozhodování o rozpočtech a správě soudů (viz Obrázek 62).

Obrázek 62 Modely rozpočtování soudů

Zdroj: Vlastní

Neparticipativní (ministrský) model rozpočtování soudů

Prvý a nutno říci tradiční model předpokládá, že rozpočty a správa soudů v širším slova smyslu jsou **zcela v rukou exekutivy**. Tento model se však zdá být v komparativním pohledu na ústupu. V současnosti čistý ministerský model financování justice bez jakékoliv interakce s centrální soudcovskou reprezentací funguje v podstatě již jen v Německu, Rakousku, Lotyšsku a v České republice.

Participativní model rozpočtování soudů

Participativní model s poradní rolí soudů, který je určitým kompromisem mezi modelem prvním a třetím, předpokládá, že **celostátní orgány soudní samosprávy mají** při sestavování rozpočtů a při správě soudů v širším slova smyslu **poradní roli**, konečné rozhodující slovo však má ministerstvo spravedlnosti (např. Slovensko, Polsko, Slovinsko, Španělsko).

Participativní model s rozhodovací rolí soudů naopak předpokládá významnou roli **celostátních orgánů soudní samosprávy** na utváření justičních rozpočtů. Takovéto **justiční orgány hrají** při sestavování rozpočtů a při správě soudů v širším slova smyslu **významnou roli** (Maďarsko, Nizozemí).

10.3.3 Financování Vězeňské služby ČR

VS ČR jakožto organizační složka státu je financována prostřednictvím podkapitoly kapitoly státního rozpočtu č. 336, kterou spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

Největší výdajovou položku rozpočtu VS ČR je část mzdových nákladů občanských zaměstnanců a příslušníků VS. Další podstatnou položkou jsou výdaje na investiční opravy a energie. VS je ze zákona plátcem DPH ve své ekonomické a hospodářské činnosti.

10.4 ZDROJE FINANCOVÁNÍ V SOUDNICTVÍ

4.3.4.1 Zdroje financování soudů

Rozpočtové zdroje financování soudů

- Dotace z odpovídající úrovně státu
- Svěrenecké fondy (USA)

Mimorozpočtové zdroje financování soudů

- Soudní poplatky a daně
- Dotace od soukromých právnických osob (USA)
  - Speciální fondy
  - Nadace

4.3.4.2 Zdroje financování soudů v ČR

Rozpočtové zdroje financování soudů v ČR

- Dotace ze státního rozpočtu
- Dotace ze strukturálních fondů EU

Mimorozpočtové zdroje financování soudů v ČR

- Soudní poplatky
- Peněžité tresty
- Pokuty
- Výnosy z hospodářské činnosti (vězeňství)

4.3.4.3 Zdroje financování soudních procesů

Zdroje financování soudních procesů fyzické osoby

- Vlastní zdroje – peníze na účtu, úspory apod.
- Klasický neúčelový spotřebitelský úvěr
- Pojištění právní ochrany
- Financováním soudního řízení třetí stranou

Zdroje financování soudních procesů právnické osoby

- Vlastní zdroje – zisk, úspory
- Krátkodobé formy provozního financování
  - kontokorentní úvěr
  - revolvingový úvěr
- Financováním soudního řízení třetí stranou¹

---

¹ Podstatou činnosti je smluvní závazek uhradit za klienta všechny náklady související s uplatněním oprávněného nároku právní cestou, nejčastěji vedením soudního sporu. Financovány jsou soudní spory, u nichž předpokládá úspěšné ukončení řízení. Pro klienta je služba financování bezplatná. Klient nemusí v případě neúspěchu ve sporu vracet náklady. Riziko neseme třetí strana. Výše odměny se odvodí jako podíl z vysouzené sumy a pohybuje se v rozmezí 30 – 50 procent. Výše závisí na rizikovosti případu.

10.5 EKONOMICKÉ ASPEKTY JUSTICE (ZAJIŠTOVÁNÍ SPRAVEDLNOSTI)

Prosazování a ochrana práva - jde o činnosti, jež mají svou ekonomickou stránku – přímé a nepřímé dopady činnosti justice.

10.5.1 Přímé dopady činnosti justice

- platy soudců, vyšších soudních úředníků a administrativy,²
- běžný chod soudů a
- Investice.

10.5.2 Nepřímé dopady činnosti justice

Prosazování a ochrana práva má ale také nepřímé ekonomické dopady. Mnohdy rozhodnutí soudu může ovlivnit ekonomickou situaci fyzické nebo právnické osoby (rodina, firma apod. viz <http://www.ejustice.cz/?action=downloads&num=2> , Prima: Soudní průtahy). I složení ústavního soudu může mít vliv i na makroekonomickou stránku chodu hospodářství, případně ekonomiky veřejného sektoru, (viz Kohout, P., Jestřábi, Holubice a Klaus. Mladá Fronta Dnes, B4, 18. 2. 2008).³

Typologie nepřímých dopadů může být následující:

- dopady na jednotlivce, rodiny a jejich děti,
- dopady ovlivňující veřejnou bezpečnost a pořádek,
- dopady na obchod a podnikání.

---

² Současný průměrný plat soudce činí téměř 86 000 Kč; Ministerstvo spravedlnosti ČR mělo v roce 2012 téměř 21 miliard Kč, to znamená o cca 2 miliardy méně než v roce 2010 a přibližně stejně jako v roce 2005; Povinné výdaje vzrostly v důsledku mnoha legislativních změn. Především se zvýšily tarify advokátů a tlumočnicků.

Počet advokátů ustanovovaných ex offio v civilních sporech se rovněž zvyšuje a účastníci občanskoprávních řízení stále více využívají možnosti požádat o bezplatnou obhajobu. Vzhledem k rostoucí kriminalitě cizinců vzrostly také výdaje na odměny pro tlumočníky. Vliv na mandatorní výdaje ministerstva spravedlnosti má i řada dalších aspektů. Například zvýšení odměn likvidátorům a konkurzním správcům.).

³ Ekonomické důsledky složení Ústavního soudu jsou méně přímočaré, ale mohou být velmi zásadní – například při ústavních stížnostech ohledně různých reforem (Rozhodování o zdravotnických poplatcích, důchodech apod.).

10.6 EKONOMIKA VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR⁴

VS je organizační složka státu, jež má ve své určené oblasti veřejné správy zastupuje stát, může nakládat se státním majetkem, ačkoli nemá vlastní právní subjektivitu. Tyto instituce vznikly v roce 2001 na základě ustanovení zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Zároveň stávající státní rozpočtové organizace byly přeměněny na organizační složky státu.

Veřejná správa je jádrem veřejného sektoru, kam také řadíme organizace, jež poskytují veřejné služby financované z veřejných prostředků. Tento veřejný sektor není jako sektor soukromí založen na ziskovém principu a tak musí být financován z veřejných rozpočtů, jež jsou naplňovány prostřednictvím daní. Jak uvádí paragraf 4a zákona č. 555/1992 „Ministerstvo při výkonu státní správy vytváří Vězeňské službě podmínky k řádnému výkonu její činnosti tím, že:

- a) Stanoví Vězeňské službě prostředky státního rozpočtu kapitoly ministerstva,
- b) provádí kontrolu dodržování povinností stanovených zvláštními právními předpisy při hospodaření s majetkem státu a kontrolu dodržování ostatních právních předpisů, pokud nepatří do působnosti jiného orgánu,
- c) na úsecích obranného a civilního nouzového plánování, ochrany utajovaných informací, požární ochrany a ochrany bezpečnosti a zdraví při práci stanoví resortní koncepce činnosti v těchto oblastech a v nezbytném rozsahu provádí analytickou a kontrolní činnost,
- d) usměrňuje a koordinuje výkon služby justiční stráže s technickými a režimovými opatřeními u soudů, státních zastupitelství a na ministerstvu,
- e) na úseku informatiky vypracovává analýzy a navrhuje koncepce rozvoje informačních technologií, systémů a počítačových sítí.⁵

Věznice a vazební věznice mohou v rámci závazného rozpočtu provádět rozpočtová opatření mezi jednotlivými položkami. Pokud se vyskytne nějaký závažný případ, může ekonomický odbor Generálního ředitelství (EO GŘ) či Ministerstvo spravedlnosti navýšit rozpočet jednotlivým organizačním článkům rozpočtovým opatřeními.

Dále na mzdy, energie, potraviny, výstrojní součástky a Fond kulturních a sociálních potřeb (FKSP) jsou charakterizovány jako vázané finanční prostředky. Prostředky na informační systém programového financování (ISPROFIN) jsou chápány jako běžné výdaje, řadíme sem hlasové služby a investiční opravy, nemocenské dávky příslušníkům. Pro své hospodaření využívá VS základní bankovní účet, jež je dále dělen na účty s předčíslem dle jednotlivých účelů.

Každý měsíc je zasílána 1/12 prostředků, které jsou přiděleny na dané položky jako věcné výdaje, mzdové prostředky a ISPROFIN. Účetnictví je ve VS zpracováváno v programu VIS (Vězeňský informační systém) – EKO Modul firmy Microsoft. Každá věznice a vazební věznice a zotavovny vedou účetnictví samostatně. Měsíčně jsou zasílány účetní závěrky jednotlivých institucí na Generální ředitelství ekonomického odboru, kde jsou společně zpracovány a

⁴ Autory této části studijní opory jsou BRICHOVÁ, Andrea., MASNÁ, Olga., Brno, Univerzita obrany, 2013.

⁵Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/vykon-vezensktvi-16/zakon-o-vezenske-sltuzbe-a-justicni-strazi-ceske-republiky-6186>>.

předány na Ministerstvo spravedlnosti. Hospodářská střediska vedou své finanční hospodaření odděleně od hospodaření s prostředky věznic. Ekonomická činnost a závodní stravování jsou vedeny společně s hospodařením s prostředky rozpočtu jednotlivých věznic.⁶

10.6.1 Střediska hospodářské činnosti^o

Výjimkou při tvorbě rozpočtu jednotlivých věznic jsou hospodářská střediska (HS), která na rozdíl od běžného rozložení rozpočtu jednotlivých věznic se chovají tržním způsobem. Činnost těchto středisek je upravena Nařízením generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 45/2013, kterým se stanoví podmínky pro provozování hospodářské činnosti ve Vězeňské službě České republiky. (NGŘ 45/2013)

Jak konkrétně uvádí NGŘ 45/2013 hospodářská činnost (HČ) VS je provozována za účelem tvorby zisku, jako činnost podnikatelská. Hospodářská činnost VS je provozována vedle hlavní činnosti Vězeňské služby pod stejnou identifikací ekonomického subjektu. HČ není samostatnou účetní jednotkou a nemá ekonomickou subjektivitu, je však o jejích činnostech účtováno odděleně od hlavní činnosti. Vězeňská služba je při provozování hospodářské činnosti plátcem daně z přidané hodnoty a dalších daní, které vyplývají z této činnosti. Hospodářskou činnost provozuje Vězeňská služba prostřednictvím Střediska hospodářské činnosti (středisko), jehož funkci plní určené pracoviště odboru ekonomického Generálního ředitelství Vězeňské služby (odbor ekonomický), a to oddělení metodiky zaměstnávání vězňených osob, hospodářské činnosti a odměňování. Vězeňská služba provozuje hospodářskou činnost v provozovnách zřizovaných ve věznicích a vazebních věznicích (věznice). Jejím účelem je zejména zajištění zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody (odsouzený), zvyšování jejich kvalifikace a pomoc při získávání nové kvalifikace.

Provozovnu zřizuje generální ředitel Vězeňské služby (generální ředitel) na návrh ředitele věznice. Podklady pro zřízení provozovny posuzuje a předkládá generálnímu řediteli ke schválení ředitel odboru ekonomického. Za činnost provozovny odpovídá ředitel věznice, ve které je zřízena.

Před zřízením provozovny předloží věznice středisku ekonomický záměr činnosti provozovny. V ekonomickém záměru popíše obsah zamýšlené podnikatelské činnosti, předpokládané náklady a výnosy, předpokládané možnosti odbytu předmětu činnosti provozovny a také požadavky na technické vybavení provozovny a zdroje na jeho pořízení.

10.6.2 Čerpání rozpočtových prostředků

Významnou výdajovou složkou rozpočtu VS je náklad na vězně a den. Nejnovější údaje mluví o paušálních nákladech 1000kč na den na vězněnou osobu. Konkrétní náklady se ale liší od typu věznice, takže náklady na osobu se liší ve vazební věznici, v běžné věznici a ve věznici s nemocnicí. Dále je důležité brát v potaz stav konkrétní věznice, jelikož v moderních věznicích jako je Světlá nad Sázavou se mohou náklady na vězně a den pohybovat kolem

---

⁶ Rozhovor s Ing. Marcelou Tomáškovou, Vedoucí ekonomického oddělení Věznice Světlá nad Sázavou

500kč, ale ve věznici ve starém objektu jako je věznice Ruzyně to je kolem 1 500kč na osobu a den.⁷

Nákladové částky se počítají z těchto kritérií: mzdy příslušníků a občanských zaměstnanců, výdaje na běžný provoz věznice, výdaje na opravy, výdaje na energie (voda, plyn, elektřina).

Náklady na mzdy

Mzdové náklady závisí zejména na počtu zaměstnanců Vězeňské služby, kam řadíme příslušníky VS a občanské zaměstnance. Jak je patrné z tabulky, jejich počet se dá s posledních letech považovat za stabilní a pohybuje se na 10 500 zaměstnancích. V roce 2012 byl průměrný plat na jednoho zaměstnance 26 038kč.(plat příslušníka: 26 456 Kč, plat OZ: 25 308 Kč) Celkem bylo v roce 2012 vyplaceno na platy zaměstnanců 3 380 409,59 tis. Kč (plat příslušníků: 2 180 967,34 tis. Kč, plat OZ: 1 199 442,25 tis. Kč).

Tabulka 12 Vývoj fyzického počtu zaměstnanců Vězeňské služby

Rok	Příslušníci		Občanští zaměstnanci		Celkem
	Muži	Zeny	Muži	Zeny	
2002	5815	578	2249	1953	10595
2003	5827	642	2307	1949	10725
2004	5846	649	2220	1898	10613
2005	5786	645	2179	1864	10474
2006	6043	670	2144	1834	10691
2007	5866	687	2147	1805	10505
2008	5794	702	2129	1829	10454
2009	5985	774	2157	1786	10702
2010	5833	766	2083	1765	10447
2011	5914	781	2089	1789	10573
2012	6130	806	2173	1855	10964

(Zdroj: Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2012[online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20r%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf>.)

Náklady na běžný provoz věznice

Pro přehled nákladů na běžný provoz věznice jsou vybrány následující ukazatele: nákup materiálu (potraviny, prádlo, oděv, obuv, léky a zdravotní materiál), nákup vody, paliv, energií (voda, teplo, plyn, elektrická energie, pevná paliva, pohonné hmoty a mazadla), nákup služeb (praní a čištění prádla, odvoz odpadu) a výdaje na opravy a udržování.

Roční náklady pro VS byly následující:

- Nákup materiálu: 501 402 000kč/ 13 936 166,67 Kč na věznici
- Nákup energií: 574 786 000kč/ 15 966 277,78 Kč
- Výdaje na opravy a udržování: 173 366 000kč/ 4 815 722,22kč

⁷ Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni>>.

Výše popsané představuje souhrnnou sumu financí zaplacenou za jednotlivé položky běžného provozu věznice za celou Vězeňskou službu a za lomítkem jde o průměrný náklad na věznici, kterých máme v České republice 36 (číslo zahrnuje věznice, vazební věznice a detenční ústavy).⁸

Problémem jsou pohledávky za vězni, které nebyly vymoženy, a chybí v rozpočtu VS. V roce 2012 nezaplacené pohledávky dosahovaly výše 66 milionů korun, které dluží 9 915 odsouzených aktuálně ve výkonu trestu. Další významnou částkou jsou pohledávky za propuštěnými vězni, kterých je 34 678 a dohromady dluží 386 milionů korun. Právě pohledávky za propuštěnými vězni patří k nejobtížněji vymahatelným pohledávkám, zejména z důvodu nepříznivé sociální situace a ekonomické situace dlužníků, proto se vymahatelnost těchto pohledávek pohybuje na 3 %. Možnosti plnit své pohledávky mají odsouzení již ve výkonu trestu odnětí svobody, pokud pracují. Odsouzený měl v roce 2012 průměrnou odměnu 3 560kč. Odsouzení pracují buď ve vnitřním provozu a vlastní výrobě, kde průměrná měsíční odměna dosahovala 2 560kč, nebo v provozovnách Střediska hospodářské činnosti, kde byla průměrná odměna ve výši 2 773kč a u podnikatelských subjektů byla průměrná odměna odsouzeného 3 729kč.⁹

Dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody je každému odsouzenému věznicí zřízeno a vedeno konto, ať odsouzený peníze má či nikoli. Při nástupu trestu si sem odsouzený může uložit finanční prostředky, jež může v průběhu trestu použít k nákupu drobností ve vězeňské kantýně. Pokud odsouzený chce pracovat, ale ne vinou vlastních důvodů nemůže, je mu vězeňskou službou každý měsíc vypláceno sociální kapesné ve výši 100kč, což je dalším výdajem VS.¹⁰ Jak uvádí vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách odměn osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, je z odměny příslušející odsouzenému za vykonanou práci věznicí sražena částka na pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění a také záloha na daň z příjmů fyzických osob. Zbytek odměny po srážkách je nazýván čistá odměna. Teprve z této části je jako první strháváno výživné, pokud je odsouzený povinen ho platit a až na posledním místě jsou uspokojovány nároky Vězeňské služby k úhradě nákladů na výkon trestu a výkon vazby. Výživné a úhrada výkonu trestu nesmí přesáhnout 86 % srážky z čisté odměny odsouzeného, jelikož zůstatek po těchto srážkách je věznicí rozdělen na kapesné a úložné. Na úhradu výkonu trestu se používá 40 % čisté odměny odsouzeného maximálně 1 500kč za kalendářní měsíc. Což sice nepokrývá náklady výkonu trestu v plné výši, ale zmírňuje ekonomickou náročnost výkonu trestu daného odsouzeného. V případě, že odsouzený dostává odměnu, hradí si z toho i kapesné ve výši 12 % čisté odměny a další 2 % z této částky jako úložné, jež je použito na dopravu do místa trvalého bydliště a také na celodenní stravu v den propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V případě, že odsouzený nemá vlastní peníze a ani tyto prostředky nelze získat jiným způsobem. Například od příbuzných, poskytuje věznice odsouzenému prostředky až do výše 2 000kč které poté spadají do celkové pohledávky, kterou odsouzený dluží věznicí.

⁸ Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2011 [online]. [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

⁹ Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2011 [online]. [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.

¹⁰ Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/vykon-vezenstvi-16/zakon-o-vezenske-sluzbe-a-justicni-strazi-ceske-republiky-6186>>.

10.6.3 Možná řešení finanční situace VS

Z výše uvedeného je zřejmé, že stav v českém vězeňství je velmi neutěšený. Trest má být hrozbou za spáchání trestného činu, který má udržovat morální kredit společnosti. Snoubí v sobě aspekt izolace jedince, který spáchal trestný čin a zároveň je ochranou společnosti od nebezpečí a také má mít trest výchovnou formu, kdy je snaha o resocializaci pachatele trestného činu a jeho bezproblémové začlenění zpět do řádného občanského života. Nutnost navýšení rozpočtu VS je tedy nutností pro celou společnost. Jako hlavní problém vidíme rozličnost v objektech, které jsou využívány jako věznice. Věznice se nachází v objektech, které mají průměrné datum výstavby 1908, kdy se nachází například v budovách bývalých justičních paláců či pevností.

Ačkoli veškeré objekty byly zrekonstruovány, ekonomická náročnost provozu věznice v takto starých objektech je dražší než v moderně postaveném objektu. Bylo by vhodné provést rozsáhlé rekonstrukce věznic či jejich přesun do nových prostor, kde by odpadly neúměrně vysoké náklady např. na topení. Neméně významným faktorem je práce odsouzených. Stávající legislativní úprava nedovoluje nutit odsouzené k zaměstnání u soukromého subjektu, kde by si svou odměnou za práci mohl vydělat finanční prostředky na úhradu svého trestu. Pohledávky za vězni tvoří významnou finanční částku, kterou by VS pro svůj chod potřebovala. Navíc počet odsouzených osob neustále narůstá a tak lze předpokládat, že i částka, která tvoří pohledávku VS k odsouzeným bude stoupat. Zaměstnávání odsouzených je pro podnikatelské subjekty navíc velmi výhodné, jelikož se na tyto pracující nevztahuje předpis o minimální mzdě a též odsouzení nemají nárok na dovolenou. Navíc, pokud pracující vězeň onemocní, je dle možností věznice nahrazen jiným pracujícím a odsouzený je odměňován pouze za vykonanou práci.

Jako nejvýznamnější pomoc v současné situaci je možné spatřovat ve spolupráci veřejného a soukromého sektoru. Takováto spolupráce by byla nejméně finančně náročným řešením pro VS, což je vzhledem k jejímu omezenému rozpočtu významným kritériem. Jak již bylo nastíněno v časopise České vězeňství, nápad na tuto spolupráci byl již v minulosti. Partnerství veřejného a soukromého sektoru je známo pod zkratkou PPP. Nápad z roku 2005 předpokládal vytvoření věznice s ostrahou s kapacitou 500 ubytovacích míst. Projekt byl schválen vládou ve druhé vlně pilotních projektů PPP. Tento plán měl pomoci vyřešit problém přeplněnosti českých věznic a přiblížit naše vězeňství k evropskému standardu jako je například ubytovací plocha kolem 6 m², u nás činí 4 m² na vězně. Projekt by byl splácen několik let, což by opět snížilo počáteční investici VS. Cílem zadavatele bylo vybudovat věznici odpovídající evropským standardům s možností spolupráce se soukromým sektorem, privátní partner by navrhl, postavil, zaplatil věznici a po určitou dobu ji provozoval. Dále by se soukromý sektor měl postarat o zaměstnání 60 % odsouzených. Samozřejmostí by bylo nástupní i výstupní oddělení, oddělení pro výkon kázeňských trestů, zdravotnické zařízení a dále administrativní budovu pro zajištění činnosti personálu a ostatní provozní objekty pro garážování, skladování a výdej materiálu, ubytovna pro zaměstnance a samozřejmě výrobní hal pro zaměstnávání odsouzených. Délka kontraktu by byla na 25 let s prvotní investicí

1,1mld korun s náklady na vězně 500kč a s celkovými náklady 3,4mld korun. Roční náklady by

SHRNUTÍ KAPITOLY

Justice má zásadní vliv na bezproblémový chod společnosti, ale i národního hospodářství, proto je nezbytné zkoumat i ekonomickou stránku chodu a činnosti ministerstva spravedlnosti a všech jeho organizačních celků, soudů a systému vězénství.

Potenciální škody vycházející ze špatné činnosti justice nebo dokonce její nečinnosti mohou být rozsáhlé. Poznání příčin a dynamiky vzniku těchto škod, významně může přispět k optimalizaci celého justičního systému.

ÚKOLY K SAMOSTUDIU – REVIZE KAPITOLY

1. Objasněte, jaký typ statku je poskytován justicí? Svá tvrzení zdůvodněte. Vysvětlete, co jsou to rozhodčí soudy. Vymezte výhody a nevýhody řešení sporů pomocí těchto soudů.
2. Jakým způsobem je realizována veřejná kontrola (odborná, laická) soudnictví? Ohrožuje veřejná kontrola dle vašeho názoru nezávislost soudnictví?
3. Aplikujte podmínky a faktory efektivnosti (mimo financování soudnictví na základě kvality a kvantity výkonů) na oblast soudnictví. Zhodnoťte, zda a v jaké míře jsou naplňovány.
4. Financování soudnictví na základě kvality a kvantity výkonů. Vymezte výhody a nevýhody tohoto typu financování. Uvedte příklady ze zahraničí (viz. Courttools).
5. Vysvětlete pojmy probace a mediace. Vymezte výhody a nevýhody tohoto řešení „sporů“. Je a v jaké míře probace a mediace v ČR užívána?
6. Srovnejte náš soudní systém se soudními systémy v zahraničí (včetně financování). Jaké základní znaky jsou shodné a jaké rozdílné? Zhodnoťte.
7. Popište a pojednejte o ekonomických aspektech fungování justice (soudy, vězeňství).

¹¹Hüttnerová, Radoslava. Vývoj projektu PPP ve Vězeňské službě České republiky. Česká vězeňství [online]. 2007, roč. 15, č. 2 [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2007/cv02-2007.pdf>.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

REKTOŘÍK, J. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Brno: MU Brno, 2007. 309 s. ISBN 978-80-86929-29-3. s. 101-107;

REKTOŘÍK, J. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru* (2002) str. 68-78,

Legislativa: Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR; zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu; zákon č. 240/1993 Sb., občanský soudní řád; zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích; zákon č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců; zákon č. 6/2002 o soudech a soudcích; Zákon č. 314/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů; zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství, novely exekučního řádu (zákon č. 183/2009 Sb. a zákon č. 286/2009 Sb.).

Elektronické **zdroje:** www.justice.cz;
<http://www.pmscr.cz/scripts/index.php>

<http://jinepravo.blogspot.com>;

DALŠÍ ZDROJE

BÉNARD, J. *Veřejná ekonomika*. Praha: Ekonomický ústav ČSAV, 1989. 430 s.

GRUBER, J. *Public Finance a Public Policy*. New York: Worth Publisher, 2007. s. 1-25. ISBN 978-0-7167-6631-5

TRESCH, R. W. *Public Sector Economics*. Virginia: PalgraveMacmillan, January 2008. s. 1-5. ISBN 978-0-230-52223-7

MURRAY, R. *For a New Liberty, The Libertarian Manifesto*. London: Collier Macmillan Publisher, 2002. 330 s. ISBN 0-02-074690-3

